

О. А. Анастасьєва,

Харківський національний технічний університет сільського господарства, ім. П. Василенка, м. Харків

МОВНО-СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАГМАТИЧНОЇ НАСТАНОВИ НА СПОНУКАННЯ ДО ДІЇ В АНГЛОМОВНОМУ АФОРИЗМІ

У статті розглянуто прагматичні настанови англомовного афоризму. Проаналізовано мовно-стилістичні засоби їх реалізації. Виокремлено стилістичні фігури, стилістико-синтаксичні та стилістико-семантичні засоби реалізації прагматичної настанови на спонукання до дії в англомовних афоризмах.

Ключові слова: прагматична настанова, потенційна прагматична настанова, мовно-стилістичні засоби.

В статье рассматриваются прагматические установки англоязычного афоризма. Проанализированы языково-стилистические средства их реализации. Выделены стилистические фигуры, стилистико-синтаксические и стилистико-семантические средства реализации прагматической установки на побуждение к действию в англоязычных афоризмах.

Ключевые слова: прагматическая установка, потенциальная прагматическая установка, языково-стилистические средства.

The paper deals with pragmatic settings of English aphorisms. The stylistic means of their realization have been presented and illustrated by examples. Stylistic schemas, syntactic semantic means of realization of pragmatic setting for motivation to action in English aphorisms have been revealed.

Key words: pragmatic setting, potential pragmatic setting, linguistic stylistic means.

Актуальність дослідження прагмастилістичного аспекту англомовного афоризму визначається загальною спрямованістю сучасної наукової парадигми, її зацікавленістю проблемами функціонування мовних одиниць, а також недостатнім ступенем дослідженості об'єкта.

Об'єктом статті є англомовні афористичні висловлювання англомовних авторів, предметом – мовно-стилістичні засоби реалізації потенційних прагматичних настанов, які були виявлені на матеріалі 500 афоризмів англомовних авторів, відібраних методом суцільної вибірки.

Під регуляцією соціальної поведінки розуміють вплив на емоційну раціональну сферу людини, на сферу її знань і поведінки, який відбувається водночас на культурологічному, соціальному і психологічному рівнях. Вплив на культурологічному рівні реалізується усім контекстом культури. Вплив на соціальному рівні являє собою дію на людину як представника певної спільності, групи і реалізується через цілеспрямований вибір засобів впливу. Вплив на психологічному рівні становить особистісний, індивідуальний вплив на людину і реалізується як емпатія і перехід в царину особистісних змістів [4, с. 132]. Причому афоризм впливає на читача чи слухача на всіх зазначених рівнях, а тому має великий прагматичний потенціал, зокрема спонукання до дії.

Внаслідок високої інформативної щільності афоризму як стильової риси, в одному афористичному висловлюванні можуть водночас реалізовуватися декілька прагматичних настанов.

Слід зауважити, що афоризм як самостійна одиниця, яка представлена в словниках поза контекстом, має самостійне значення і потенційні прагматичні настанови. Практична реалізація цих прагматичних настанов відбувається тоді, коли афоризм вживається в мовленні як відтворювана одиниця. Крім того, прагматична настанова автора може вирізнятися від фактично досягнутого прагматичного результату. Адже «... читачі читають текст по-різному, і не існує закону, який диктував би їм, як саме читати, тому вони часто використовують текст як умістилище своїх власних емоцій, зароджених поза текстом або випадково текстом нав'язаних» [3, с. 19].

Прагматична настанова в афоризмах реалізується за допомогою широкого спектру стилістичних засобів. Вперше на користання художньо-стилістичних засобів в афоризмах звернув увагу видатний іспанський вчений XVII ст. Б.Грасіан. Він відзначив, що тропи та риторичні фігури є матеріалом і основою, на якій «зводить свою красу дотепність» [1, с. 288]. Б.Грасіан наводить афоризми, основані на визначенні, парадоксальності, антитезі, градації та інших стилістичних фігурах, відзначаючи ефект, який досягається при їх вживанні [1, с. 356-362].

Стилістичний аналіз афоризмів у відповідності до загальної практики (Раєвська Н.М., Гальперін І.Р., Кузнець М.Д., Скребнев Ю.М.) можна поділити на аналіз морфологічних стилістичних засобів, аналіз стилістичних і аналіз синтаксичних стилістичних прийомів.

Насамперед треба зробити зауваження щодо композиційних особливостей афоризмів. Афоризми, зазвичай, складаються з двох частин: конкретної думки та підсумкового висновку. Інколи ці компоненти нероздільні, але вони завжди наявні. У висновку міститься «соль» афоризму – авторська оцінка першої частини. Афоризм має нібито два аспекти, які часто знаходяться в конфлікті між собою. Проте, ця суперечність, не перетворює їх на парадокс. Парадокси завжди протистоять загальній думці, в той час як суперечності афоризмів гасять в них самих [6, с. 79].

Навіть в найсуперечливіших на перший погляд афоризмах парадоксальність використовується лише як стильовий прийом. Наприклад, парадоксальне висловлювання *Punctuality is the thief of time. (Oscar Wilde)* (тут і надалі: [7]), яке суперечить поширеному погляду та загально відомим рекомендаціям, інколи виявляється доречним, беручи до уваги той факт, що в деяких ситуаціях людина, яка приходить вчасно має чекати на тих, хто спізнюється. Тобто в цьому афоризмі протиставляється загальне правило та життєвий досвід. Таким чином, це висловлювання спонукає читача берегти свій час.

Поряд з інформаційною функцією, яка складає основу семантико-стилістичного ефекту оригінальності, парадоксальність виконує також ряд додаткових, стилістичних функцій, таких як: експресивно-оформлювальна,

тобто досягнення яскравості формулювання, а через неї і активація мислення читача, і актуалізація відомої, але помарнілої істини; створення комічного ефекту; досягнення стислості; компактності викладення [5, с. 47].

Багато афоризмів, що містять прагматичну настанову на спонукання до дії, являють собою речення наказового способу: наприклад, *Write down the thoughts of the moment. Those that come unsought for are commonly the most valuable (Francis Bacon)*. Або *Inject a few raisins of conversation into the tasteless dough of existence (O. Henry)*, в якому автор спонукає до спілкування.

Також такі афоризми можуть мати негативну форму *Never look backwards or you'll fall down the stairs (Rudyard Kipling)*. Стилiстичний ефект цього афоризму також підсилено метафорою.

Аналогічно афористичні висловлювання можуть мати форму наказових речень та пропозицій, що утворюються за допомогою дієслова 'let': *Let your religion be less of a theory and more of a love affair (Gilbert K. Chesterton)*. Цей афоризм також містить метафору 'love affair' для вираження чуттєвого, емоційного ставлення до релігії на відміну від сухого інтелектуального – 'theory'.

Афоризми, які основані на визначенні є досить поширеними в загальному масиві, але небагато з них містять прагматичну настанову, яка досліджується. Наприклад, афористичне висловлювання *The true method of knowledge is experiment (William Blake)* спонукає до дії лише завдяки семантиці слова 'experiment', яка передбачає певну діяльність.

Деякі афоризми створені у формі риторичного питання, що має на меті емоційно вплинути на читача та спонукати його на певні дії. Так афоризм *When we were children we were grateful to those who filled our stockings at Christmas time. Why are we not grateful to God for filling our stockings with legs? (Gilbert K. Chesterton)* спонукає людину цінувати те, що вона має і не приймати це як samozрозумілу річ. Для підсилення експресивного ефекту також вживаються повтори.

Для досягнення прагматичної мети в афоризмах часто вживається метафора, яка привертає увагу читача та надає висловлюванню експресивності та виразності: *We are all in the gutter, but some of us are looking at the stars. (Oscar Wilde)* (в цьому висловлюванні «gutter» – метафорична форма для вираження життєвий труднощів, скрутного становища; «stars» – щось величне, недосяжне). Автор закликає бачити прекрасне навіть в нелегкі моменти життя.

Часто афористичні висловлювання мають складну структуру та містять в різноманітних комбінаціях дві, а інколи більше стилістичні фігури та інші художні засоби.

Наприклад, в одному афоризмі можуть поєднуватися антитеза, гіпербола, порівняння: *Better murder an infant in its cradle than nurse an unacted desire (William Blake)*. Автор стверджує, що бездія гірша за вбивство дитини, і таким чином спонукає діяти.

В наступному висловлюванні також закладене спонукання до активного життя. Вжито еліпсис, який сприяє лаконічності, динамічності афоризму, та антитеза *Life is ours to be spent, not to be saved (D.H.Lawrence)*.

На досягнення прагматичної мети працюють такі стилістичні фігури як емпфаза, епіфора та еліпсис: *What saves a man is to take a step. Then another step (C.S.Lewis)*. Ці стилістичні засоби задають вислову динаміки, спонукають до руху.

Досить поширеною стилістичною фігурою для досягнення прагматичної мети спонукання є анафора. Вживання повтору слів або груп слів на початку речень та їх частин створює потужний стилістичний ефект. Поряд із анафорою вживається паралелізм, що підсилює його та сприяє досягненню прагматичних цілей: *Wear a smile and have friends; wear a scowl and have wrinkles (George Eliot)*.

Стилiстичної експресивності та прагматичної ефективності надає градація: *Be still when you have nothing to say; when genuine passion moves you, say what you've got to say, and say it hot (D.H.Lawrence)*.

На підставі проведеного лінгвостилістичного аналізу, можна зробити висновок, що в англомовних афоризмах, що містять прагматичну настанову на спонукання до дії, стилістичні засоби присутні не в повному обсязі: парадокс і каламбур, на відміну від афоризмів, що містять інші прагматичні настанови, використовуються досить обмежено. Набагато ширше вживаються синтаксичні стилістичні прийоми. Найбільш розповсюджені паралелізм і всі його різновиди, повтори, різноманітні конструкції, що посилюють емоційний вплив афоризму. Також поширені метафора та порівняння. Часто ці засоби поєднуються в одному афористичному висловлюванні, що підсилює стилістичний і прагматичний ефект.

Наведені стилістичні засоби та їх поєднання обумовлюють образність, оригінальність, емоційну дієвість афоризму та, як наслідок, його високий прагматичний потенціал.

Перспективою подальшого дослідження є вивчення засобів мовно-стилiстичної реалізації інших прагматичних настанов в англомовному афоризмі.

Література:

1. Грасиан Б. Остроумие, или Искусство изощренного ума // Испанская эстетика: Ренессанс. Барокко. Просвещение / Б. Грасиан. – М. : Искусство, 1977. – С. 169-464.
2. Еко У. Роль читателя. Исследования по семиотике текста / Перев. с англ. и итал. С. Д. Серебряного. – СПб. : «Симпозиум», 2007. – 502 с.
3. Еко У. Шесть прогулок в литературных лесах / Умберто Еко. – М. : Симпозиум, 2002. – 288 с.
4. Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик. – М. : Ин-т языкознания РАН; Волгогр. гос. пед. ин-т, 1992. – 330 с.
5. Манякина Т. Н. Языково-стилистическая характеристика жанра афоризмов (на материале нем. яз.): дисс. ... кандидата филологических наук: 10.02.04 / Т. Н. Манякина. – Днепропетровск, 1980. – 230 с.
6. Федоренко Н. Т., Сокольская Л. И. Афористика / Н. Т. Федоренко, Л. И. Сокольская. – М. : Наука, 1990. – 419 с.
7. The Oxford Dictionary of Quotations / Elizabeth Knowles. – Oxford University Press, 2004. – 1768 p.